

קכח ע"א

[א] גמ' אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה - למאכל מסתפק מהן בשבת.

אור אליהו

שהרי לא התכוון לכך. וכיוון שהן כלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלן גם מחמה לצל¹¹².

[א] בגמ': "חבילי סיאא אזור וקורנית, הכניסן לעצים - אין מסתפק מהן בשבת, למאכל בהמה - מסתפק מהן בשבת". כך היא הגירסא שלפנינו בגמ'. וקשה לגירסא זו, שמשמע שהמינים האלו של סיאא, אזור וקורנית, ראויים רק למאכל בהמה ולא למאכל אדם,

115. כתב בספר שלחן שלמה (שכא, א): "הכניסן לעצים אין מסתפקין מהן - עיין בהגהות הגר"א בגליון הגמ', דלאכילת אדם מותר, וצ"ע, הן אמנם מסתבר דלהלכה שרי" כו', ע"ש. ולכאורה משמע שהבין שרבינו לא בא להגיה בגמ', אלא לפרש את הרישא, שמה שכתוב שאם הכניסן לעצים אין מסתפק מהן, הכוונה רק לצורך אכילת בהמה, אבל למאכל אדם מותר להסתפק מהן. ועל כן הקשה שם על דברי רבינו אלו ונשאר בצריך עיון על דבריו. אולם בפשטות לכאורה נראה, שלא בא רבינו לפרש את "הכניסן לעצים", שאם כן היה לו לומר "אבל למאכל אדם מסתפק". ועוד שנראה שרבינו לא כתב את התיבות: "אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה", אלא שעל תיבות אלו שבגמ' כתב רבינו בגליון הש"ס שלו את התיבות: "למאכל מסתפק מהן בשבת" (והמו"ל של הגהות רבינו בש"ס ויולנא ערכו את הדברים כפי שמודפס לפנינו). לכן נראה שכוונת רבינו להגיה בדברי הסיפא של הברייתא, שצריך להשמיט את תיבת "בהמה" וצ"ע. וכן מבואר בהערות פרי הגן על אשל אברהם (שכא ס"ק ב באות ג), שרבינו הגיה והשמיט תיבת "בהמה". וכן הוא במילי דשבתא. ובספר הלכתא מבי דינא עניני שביעית (עמ' קמו) הבינו שרבינו גורס: "הכניסן לעצים אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה, הכניסן למאכל מסתפק מהן

בהגהות בן אריה על הבה"ג (שס) מה שכתב שיתכן לפרש גם את דברי הבה"ג כגירסא שלפנינו עיין שם.

112. כתב השו"ע (שה, מט): "מכבדות שמכבדים בהם הקרקע, מותר לטלטלם". וכתב רבינו בכיאוורו לשו"ע: "מכבדות - ר"ל אפילו מחמה לצל. ומה שאסרו שם קכ"ד ב' היינו לפי הברייתא שם צ"ה א', אבל לפי המסקנא דשם וכפ"י הרי"ף ובה"ג שם דה"ה בכיבוד מותר בטלטול. הרי"ף וכ"פ הרמב"ם לפי שיטתם שמותר במרוצף ועסי" של"ז ס"ב".

113. וכמו שמבואר בברייתא מיד אחר כך: "וקוטם ביד ואוכל, ובלבד שלא יקטום בכלי", הרי שמינים אלו ראויים גם למאכל אדם. וכך מבואר בירושלמי (ח, ב) לגבי הוצאה: "הוציא סיאא אזור וקורנית, אם לאוכלין, כגרוגרת אם לבהמה כמלוא פי גדי. אם לעצים כשיעור העצים". והריטב"א כתב: "סאה אזור וקורנית - מיני עצים הם, ולפעמים ממתקים את הקדרה בהם". ובפסקי ריא"ז (שבת יח, ב): "וכן חבילי סיאא אזור וקורנית, שהן מיני עשבים, פעמים אוכלין אותן בני אדם כשהן לחין". וכן מבואר במשנה (תרומות ב, ב): "הסיאה והאזור והקורנית שזרען מתחלה לאדם, חייבין במעשר וכן כל כיוצא בהן".

114. וכן פירש את דברי רבינו בספר מילי דשבתא.

[כ] שם מותר לטלטלו בשבת בשר תפל - גי' הגאונים ורי"ף תפוח. ועי' רשב"א.

אור אליהו

הגירסא שלפנינו בגמ'. ומבואר לפי גירסא זו¹¹⁷, שהטעם שמתיר רב הונא לטלטל בשר תפל, הוא משום שסובר כרבי שמעון לגבי טלטול מוקצה, אבל לא משום שהוא ראוי לאומצה, שטעם זה שייך רק כבר אוואז¹¹⁸. אמנם גירסת הגאונים¹¹⁹ זרי"ף (נא ע"א) היא: "בשר חי מותר לטלטלו בשבת. בשר תפוח¹²⁰, רב הונא אמר מותר לטלטלו, רב חסדא אמר אסור לטלטלו". ומבואר לפי גירסא זו שבשר חי, דהיינו בשר תפל, מותר לטלטלו לכולי עלמא, משום שהוא ראוי לאומצא, ולפיכך גם לרבי יהודה מותר לטלטלו^{121, 122}.

ועיין רשב"א שהביא שרש"י גרס "תפל",

[כ] שם בגמ': "איתמר בשר מליח¹¹⁶ מותר לטלטלו בשבת. בשר תפל, רב הונא אמר מותר לטלטלו, רב חסדא אמר אסור לטלטלו. רב הונא אמר מותר לטלטלו, והא רב הונא תלמיד דרב הוה, ורב כרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה. במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה, במוקצה לטלטל סבר לה כרבי שמעון. רב חסדא אמר אסור לטלטלו, והא רב יצחק בר אמי איקלע לבי רב חסדא וחזא ההוא בר אוואז, דהווי קא מטלטלו ליה משמשא לטולא, ואמר רב חסדא חסרון כיס קא חזינן הכא. שאני בר אוואז דחזי לאומצא. תנו רבנן כו' בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו, וסתמא כרבי שמעון". כך היא

119. לא מצאתי בגאונים, אמנם כן הוא בר"ח (כמ"ש בערה הבאה). ובביאור רבינו לשו"ע (שיובא להלן הערה 122) לא ציין לגאונים, אלא רק לרי"ף רא"ש ורשב"א.

120. וכן הוא ברבינו חננאל, רמב"ם (שבת כו, טז), ברא"ש (יח, ג) ומאירי. והנה גם רש"י הביא גירסא זו וכתב: "בשר תפל - שאינו מלוח, ומאן דגריס תפוח - היא היא". ומשמע שתפוח פירושו שאינו מלוח, ולכאורה קשה, הרי רש"י בתחילת ע"ב כתב: "בשר תפוח - מסריח". ואולי כוונת רש"י, שמבחינה הלכתית אין הבדל אם גורסים תפל או תפוח, שבשניהם מדובר בבשר שאינו ראוי לאכילה וצ"ע. וכן הוא בכת"י וטיקן 108: "בשר תפוח" (אלא שמעל תיבת "תפוח" נוסף בכתב יד שונה תיבת "תפל").

121. וכתב רבינו בביאורו לשו"ע (שם) לגבי גירסא זו: "ולא גרסינן שם וסתמא כרבי שמעון", כלומר, שלפי גירסא זו של הרי"ף, לא גורסים אחרי הברייתא - "תנו רבנן כו' בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו" - את המשפט: "וסתמא כרבי שמעון", שכן לגירסא זו בשר תפל מותר בטלטול

בשבת", והיינו שרבינו בא להגיה ולהוסיף על דברי הגמ', אמנם בפשטות משמע שבא רבינו רק להשמיט תיבת "בהמה" וכנ"ל.

116. הנה ברשב"א ובר"ן מבואר שרש"י גרס "איתמר בשר חי מותר לטלטלו בשבת", וכן הוא ברי"ף, אמנם לפנינו הגירסא בגמ' "בשר מליח", ולפנינו ברש"י אין גילוי מה גרס בזה, אמנם ברש"י שברי"ף כתוב "בשר חי - מותר לטלטלו בשבת" (ועיין ברשב"א, שהקושיא הראשונה שהקשה על רש"י שגרס "תפל", הוא דוקא משום שגרס "בשר חי מותר לטלטלו בשבת").

117. כל ההסבר של הגהה זו הוא על פי הדמשק אליעזר.

118. וכתב רבינו בביאורו לשו"ע (שח, לא) שכן סובר הטור, שהרי כתב הטור: "בשר חי, אפילו תפל שאינו מלוח כלל, ותפוח מותר לטלטל, שראוי לכלבים". וממה שכתב שבשר חי, דהיינו תפל, מותר לטלטלו משום שראוי לכלבים, מבואר שגרס כגירסא שלפנינו, ולכן בשר תפל מותר לטלטל רק לשיטת רב הונא, שפסק כרבי שמעון לגבי טלטול מוקצה.

קלח ע"א

[א] רש"י ד"ה כילה שיש בגנה טפח - אבל הר"ף והרמב"ם כתבו דוקא שאין בגנה וג' סמוך לגנה טפח.

אור אליהו

וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה".
 וכתב רש"י בד"ה כילה: "כילה - שיש בגנה
 טפח". ומבואר ברש"י, שגם בכילה שיש בגנה
 טפח, האיסור הוא רק מדרבנן, ואם עבר ועשה
 פטור מחטאת.

אבל הר"ף (נו ע"ב) והרמב"ם (כב, כט) כתבו,
 שמה שמבואר בברייתא, שלעשות כילה אסור
 רק מדרבנן, הוא דוקא באופן שאין בגנה,
 ושלשה טפחים סמוך לגנה - טפח¹²⁴. וז"ל
 הר"ף: "תאני רמי בר יחזקאל טלית

והקשה על גירסא זו כמה קושיות, ואז כתב:
 "וגירסת הספרים נכונה, דגרסי בשר תפוח, וכן
 היא בהלכות הרב אלפסי ז"ל"¹²³. ומבואר
 ברשב"א, שלפי גירסא זו בשר תפל מותר
 לטלטלו לכולי עלמא, כיון שהוא ראוי
 לאומצא.

[א] בגמ': "מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני:
 הגוד, והמשמרת, כילה וכסא גלין לא
 יעשה, ואם עשה פטור אבל אסור. אהלי קבע
 לא יעשה ואם עשה חייב חטאת. אבל מטה

מודה משום דחזי לאומצא, כמש"ש וקמ"ב ב'
 וי"ט ל"ב א' וכל בשר חזי לאומצא, כמו שכתוב
 בפ"ק דחולין ושאר מקומות, ולא גרסינן שם
 'וסתמא כרבי שמעון'. והטור שכתב דחזי לכלבים,
 הוא כפי גירסתינו 'איתמר בשר תפלי'. ועיין בתוס'
 שם ד"ה דג".

123. וכעין זה כתב גם הר"ן.
 124. וכן כתב הר"ן (נו ע"א): "כילה - פרש"י ז"ל
 שיש בגנה טפח. אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה
 דדוקא כשאין בגנה טפח הוא דפטור אבל אסור,
 אבל יש בגנה טפח אהל קבע הוי וחייב חטאת.
 וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות
 שבת, וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד". עוד כתב (שם
 ע"ב): "טלית כפולה - פי' הרב אלפסי ז"ל
 בהלכותיו, ומדבריו אתה למד שהוא סובר שכל
 אהל ככילה וכיוצא בה כל שיש בגנה טפח, או
 בפחות מג' טפחים סמוך לגגו טפח, אהל קבוע הוי
 וחייב חטאת. וכשאין בגגו טפח ואין בפחות מג'
 סמוך לגג טפח אהל עראי הוי, ופטור אבל אסור,
 ובכהאי גוונא כל שכרך עליו חוט או משיחה
 מבעוד יום מותר לנטותו בשבת. ולפי זה הא
 דמנקיט אביי ותני כילה לא יעשה ואם עשה פטור
 אבל אסור, כשאין בגנה טפח ואין בפחות משלש

גם לדעת רבי יהודה, והטעם, משום שבשר תפל
 ראוי לאומצא, היינו שראוי לאדם. גם המהרש"ל
 מחק תיבות: "וסתמא כרבי שמעון". גם בכת"י
 מינכן 95 ווטיקן 108 לא גרסו תיבות 'וסתמא
 כרבי שמעון', וגם בש"ס ווילנא תיבות אלו הם
 בסוגריים עגולות. וצ"ע מדוע לא כתב רבינו גם
 בהגהותיו כאן, שלגאונים רי"ף לא גורסים את
 התיבות 'וסתמא כרבי שמעון' (ויחכן שבש"ס של
 רבינו לא היו תיבות אלו, ובביאורו לשו"ע כתב זאת לאפוקי
 מגירסא זו שהובאה בפוסקים)..

122. וכן מבואר ברמב"ם (שם) שכתב: "מטלטלין
 בשר תפוח, מפני שהוא מאכל לחיה, ומטלטלין
 בשר חי בין תפל בין מליח מפני שראוי לאדם".
 וממה שכתב שבשר תפל מותר מפני שהוא ראוי
 לאדם ('חזי לאומצא'), משמע שגם לרבי יהודה
 מותר לטלטלו. וכן כתב השו"ע (שה, לא): "בשר
 חי, אפילו תפל שאינו מלוח כלל, מותר לטלטלו,
 משום דחזי לאומצא. וכן אם הוא תפוח, מותר
 לטלטלו משום דראוי לכלבים". וכתב רבינו
 בכיורו לשו"ע: "דחזי לאומצא - ר"ן, וכן הוא
 ברמב"ם וכגירסת הר"ף ורא"ש, וכן הכריח
 הרשב"א 'אתמר בשר חי מותר לטלטלו בשר תפוח
 רב הונא אמר כו' אבל בשר תפל אפילו רבי יהודה